

Seminární úkoly č. 6-11

- a) **Aktuální otázky právní ochrany základních práv;**
- *Co jsou to lidská práva? – Právo na život a jeho garance.*

b) **Antidiskriminační zákon a jeho uplatnění v praxi**

- Co je to diskriminace? - Vymezení základních pojmů, - Význam antidiskriminačního zákona

Úvodem tohoto semináře se vrátíme k nedokončeným otázkám z minulých seminářů č. 4 a č.5, především k problematice teorie procedurální spravedlnosti Habermasovo pojetí diskursu a Rawlsovo pojetí principů spravedlnosti.

Úkol č. 1.

Současné pokusy o vymezení lidských práv můžeme rozdělit do několika skupin:

1. skupina: optimistická

- vychází z názoru, že lidská práva jsou fakticitou, náleží každému člověku protože je lidskou bytostí;

„Lidská práva jsou základní práva, nezczitelná a univerzální práva, která náleží jedinci nebo za určitých okolností i skupině jedinců a komunitě. Lidská práva jsou univerzální a inherentní (vlastní) každé lidské bytosti“

Viz k tomu: Výbor pro ekonomické, sociální a kulturní práva.

2. skupina- skeptická

- domnívají se, že definování lidských práv je velmi obtížné, tento pojem je nejednoznačný a má řadu různých významů, nicméně je neodmítají

3. skupina- odmítající: lidská práva jsou fikce, sociální konstrukt

- toto pojetí reprezentuje např. americký etik A. MacIntyre, který se domnívá, že

„Lidská práva jsou jen morální fikce, věřit v lidská práva je něco takového jako věřit v čarodějnice; dokazování jejich existence má stejnou povahu jako dokazování, že existují čarodějnice, každý takový důkaz ztroskotává.“

(americký etik A. Mac Intyre)

„Lidská práva nejsou ničím jiným jen sociálním konstruktem“

(americký filosof R. Rorty)

Otázky k přemýšlení a diskusi:

- **Ke které pozici se přikláníte a proč? Pokuste se ji vyargumentovat.**
- **Pokuste se polemizovat s MacIntyrem a vyvrátit jeho tvrzení**
- **Souhlasili by jste s Rortyho názorem, že lidská práva jsou jen sociálním konstruktem?**
- **Co je podle vás důkazem opodstatněnosti lidských práv? Můžete nějaký důkaz uvést?**

Úkol č. 2

Přečtěte si uvedené názory na právo na život

1. Kontroverzní filosof a etik Petr Singer uvádí tento názor:

„Podívejme se nejdříve na názor, že je nesprávné vzít život nevinné lidské bytosti. Mohli bychom jej nazvat přesvědčením o „nedotknutelnosti lidského života“. Lidé s tímto názorem nesouhlasí s potraty, ani eutanazií. Obyčejně však nemají nic proti zabíjení jiných zvířat. ... V očích těch, kteří hlásají právo na život spočívá v tomto případě jediný rozdíl mezi dítětem a zvířetem v tom, že dítě je z biologického hlediska příslušníkem druhu Homo sapiens, co nemůžeme říct o šimpanzech, psech a prasatech. Ale argumentovat tímto rozdílem s cílem, abychom právo na život přiznali dítěti, a nikoli také jiným zvířatům, je pochopitelně čistý druhizmus. Je to přesně ten rozdíl, na základě kterého operují ti největší nejkrutější rasisté při svých pokusech odůvodnit rasovou diskriminaci.

... odmítnutí druhizmu neznamena, že každý život má stejnou cenu... V reálném životě by to znamenalo, že pokud si máme vybrat mezi životem člověka a životem jiného zvířete, měli bychom zachránit lidský život. Je však mnoho osobitých případů, kde bude platit pravý opak, protože daná lidská bytost nedisponuje vlastnostmi zdravého člověka. Tento názor tedy není druhizmem ... upřednostnění lidského života před životem zvířete v případech, kdy musíme učinit tuto volbu, je založená na vlastnostech zdravých lidí, nikoli na skutečnosti, že jsou příslušníky našeho rodu.“

Singer, P. Spisy o etickom žití. Bratislava 2008, s. 55-56.

Co vy na to? Co učinil Singer kritériem práva na život? Jak jste tomu porozuměli?

Pokuste se zformulovat svůj postoj k tomuto názoru na právo na život?

b) Antidiskriminační zákon a jeho uplatnění v praxi

Úkol č. 3

V USA byla v 70. letech zavedena tzv. affirmative action, která měla zabránit rasisticky motivované segregaci a diskriminaci.

Tento termín se v našem prostředí překládá jako "pozitivní diskriminace".

Přečtěte si prosím uvedené vysvětlení toho, co je pozitivní diskriminace a pokuste se odpovědět na uvedené otázky.

Pozitivní diskriminace

Toto zvýhodnění je poskytováno na základě objektivně existujícího znevýhodnění členů určité sociální skupiny, které je základní podmínkou uplatnění pozitivních opatření. Takové znevýhodnění má obvykle podobu stigmatizace či přímo exkluze členů sociální skupiny. Pozitivní diskriminace si klade za cíl tato znevýhodnění odstranit poskytnutím zvláštního, preferenčního režimu – jinými slovy, poskytnutím dodatečných práv, která nejsou přiznána členům jiných, sociálně neznevýhodněných skupin, čímž má fakticky dojít k narovnání postavení znevýhodněné sociální skupiny. Pozitivní diskriminace musí spočívat v poskytnutí výhodnějších podmínek – méně výhodné zacházení za pozitivní diskriminaci považovat nelze.

Z takto podané definice je zřejmé, že pozitivní diskriminace směřuje k dosažení materiální rovnosti – buď k rovnosti příležitostí, nebo k rovnosti výsledků.

Příkladem prvního typu pozitivní diskriminace je např. zvláštní program pro romské děti předškolního věku, který jim má usnadnit vstup na základní školu, případně zvýhodnění žáků ze sociálně slabých skupin formou zvláštního stipendia.

Příkladem rovnosti výsledků jsou pak kvóty, mající umožnit odpovídající zastoupení členů určitých sociálních skupin, např. pravidla pro určitý počet žen ve vedení podniků, určitý počet žen na kandidátkách politických stran nebo pravidla absolutní přednosti pro uchazeče o zaměstnání z určité sociální skupiny, která je objektivně považována za znevýhodněnou.

Hlavní argumenty pro zavádění pozitivních opatření jsou dle autorů komentáře k českému antidiskriminačnímu zákonu tři:

1. potřeba vyrovnat historicky vzniklá znevýhodnění – náprava předchozích křivd. Proti tomu však lze namítnout, že jde o aplikaci kolektivní a historické viny, což je v rozporu s principy demokratického právního státu.
2. potřeba zvyšování různorodosti ve společnosti – tento argument vychází z premisy, že různost je přidaná hodnota, mající vliv na vyšší kreativitu a efektivitu ve srovnání se stejnorodou společností. Tato potřeba směřuje k zajištění odpovídající reprezentace určitých sociálních skupin při obsazování určitých pozic ve veřejné správě i v soukromém sektoru.
3. požadavek „spravedlivějšího“ rozdělování veřejných statků, na nichž by měli participovat všichni členové společnosti, bez ohledu na svůj původ nebo jiné, zvýhodňující faktory. Tento požadavek směřuje k dosažení tzv. „sociální spravedlnosti“.

Pozitivní diskriminace je obvykle uplatňována za účelem zvýšení účasti členů zvýhodňované skupiny na pracovním trhu, v politickém životě nebo v určitých sociálních skupinách. Zvýhodňování je poskytováno pouze na omezenou dobu a jakmile pozitivní diskriminace splní svůj účel, měla by být ukončena – v opačném případě by se totiž jednalo o skutečnou diskriminaci.

Do takto vymezené „pozitivní diskriminace“ však nespádají situace trvalého zvýhodnění určitých sociálních skupin – například zdravotně postižených, těhotných

žen či mladistvých – ačkoli se fakticky nejedná o nic jiného, než o pozitivní diskriminaci, respektive o rozlišování z legitimních důvodů.

Pozitivní diskriminace v širším slova smyslu tedy zahrnuje jakákoli opatření, která lze označit jako prospěšná pro určitou sociální skupinu, přičemž tato opatření nejsou dostupná jiným sociálním skupinám a současně jsou tato opatření vnímána a uznávána ve společnosti jako legitimní.

Otázky k zamyšlení:

- **Jak jste porozuměli tomu, co je cílem pozitivní diskriminace?**

- **Zavádění programů „pozitivní diskriminace“ otevírá otázku, zda je prostředkem k odstraňování diskriminace nebo jen využití mechanismů diskriminace žádoucím způsobem? Co vy nato?**

Úkoly, o kterých budeme také diskutovat

Úkol č. 4

Uvedené výroky mají předsudeční povahu a mohou se stát východiskem diskriminační argumentace a také jednání. Pokuste se je přeformulovat, resp. komentovat tak, aby neměly povahu předsudků.

a) Hans je Němec a jako každý Němec je puntičkář.

b) V tramvaji mě okradla mladá Romka. Všichni Romové jsou zloději.

c) Češi mají zlaté ručičky.

d) Japonsko bylo před druhou světovou válkou a v jejím průběhu militaristický stát. Každý Japonec byl militarista.

Úkol č. 5a

Představte si, že jste manažerem/kou pro lidské zdroje v jedné úspěšné obchodní společnosti, která vypíše konkurz na pozici generálního ředitele. Ve výběrovém řízení se ve finálním kole ocitnou čtyři kandidáti, jeden muž a tři ženy. Nakonec vyhraje muž a to navzdory vyrovnanosti všech kandidátů. Ženy začnou namítat diskriminaci z důvodu odlišnosti pohlaví. Vy jako manažer jste povinen unést důkazní břemeno, že jste se při výběru nedopustil diskriminace.

Formulujte co nejvíce důvodů, nejméně tři, proč vyhrál právě Váš mužský kandidát, tak aby Vaše důkazy byly důvěryhodné.

Úkol č. 5b)

Jste soudcem/soudkyní a rozhodujete o svěřeni pětiletého děvčátka do výchovy jednomu z rodičů.

Zformulujte nejméně tři racionální a důvěryhodné argumenty, proč jste se rozhodla pro svěřeni dítěte a) matce, b) otci tak, aby jste druhým rodičem nemohli být obviněni z diskriminace.

Úkol č. 5c)

Jste primářem chirurgického oddělení a máte kompetenci rozhodovat o výši prémie pro své podřízené, kterými jsou dva chirurgové- jeden muž a jedna žena.

Zformulujte nejméně tři argumenty – nediskriminační důvody, proč jste se rozhodl dát vaši podřízené-ženě vyšší prémie k platu než jejímu mužským kolegovi.

Úkol č. 6

Analyzujte následující případ: Věc Petrovic proti Rakousku

Ke skutkovému stavu

Stěžovatelem je rakouský státní příslušník, pan A. Petrovic. V únoru 1989 se jeho ženě narodilo dítě. Krátce po porodu nastoupila zpět do práce, zatímco její manžel se vzal rodičovskou dovolenou, aby se mohl o dítě starat. V dubnu 1989 požádal pracovní úřad o poskytnutí příspěvku na rodičovskou dovolenou. Jeho žádost byla zamítnuta s odůvodněním, že podle zákona mají na tento příspěvek nárok pouze ženy.

V srpnu 1989 pan Petrovic podal proti tomuto rozhodnutí stížnost k Ústavnímu soudu s tím, že je v rozporu s principem rovnosti a rovněž s čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud 12.12.1991 rozhodl, že se stížností nebude zabývat, jelikož vzhledem k jeho judikatuře nemá dostatečnou naději na úspěch.

- a) Označili by jste tento případ za projev diskriminace? Pokud ano, pokuste se odhalit (pojmenovat) příčinu diskriminace, resp. nespravedlivého zacházení s p. Petrovicem.**
b) Pokud ne, zdůvodněte svůj názor.

K samostudiu:

K samostudiu uvádím část antidiskriminačního zákona, která se týká vymezení základních pojmů.

Základní pojmy

§ 2

- (1) Pro účely tohoto zákona se právem na rovné zacházení rozumí právo

nebýt diskriminován z důvodů, které stanoví tento zákon.

(2) Diskriminace je přímá a nepřímá. Za diskriminaci se považuje i obtěžování, sexuální obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci.

(3) Přímou diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.

(4) Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství nebo otcovství a z důvodu pohlavní identifikace.

(5) Diskriminací je také jednání, kdy je s osobou zacházeno méně příznivě na základě domnělého důvodu podle odstavce 3.

§ 3

(1) Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

(2) Nepřímou diskriminací z důvodu zdravotního postižení se rozumí také odmítnutí nebo opomenutí přijmout přiměřená opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k určitému zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti nebo funkčnímu nebo jinému postupu v zaměstnání, aby mohla využít pracovního poradenství, nebo se zúčastnit jiného odborného vzdělávání, nebo aby mohla využít služeb určených veřejnosti, ledaže by takové opatření představovalo nepřiměřené zatížení.

(3) Při rozhodování o tom, zda konkrétní opatření představuje nepřiměřené zatížení, je třeba vzít v úvahu

a) míru užítku, kterou má osoba se zdravotním postižením z realizace opatření,

b) finanční únosnost opatření pro fyzickou nebo právnickou osobu, která je má realizovat,

c) dostupnost finanční a jiné pomoci k realizaci opatření a

d) způsobilost náhradních opatření uspokojit potřeby osoby se zdravotním postižením.

(4) Za nepřiměřené zatížení se nepovažuje opatření, které je fyzická nebo právnická osoba povinna uskutečnit podle zvláštního právního předpisu.